

Věcný záměr nového památkového zákona

Vymezení veřejného zájmu

System státní památkové péče vytváří rozsáhlou nosnou plochu pro kontinuální nakládání s památkovým fondem České republiky, a to souborem činností, které zabezpečují naplňování veřejného zájmu na tomto úseku. Naplňování veřejného zájmu je realizováno samotnou činností správních orgánů a odborných organizací státní památkové péče, dále činnostmi, jako je vědecké bádání, hodnocení a dokumentace památkového fondu včetně jeho potenciálu. Kvalita naplňování činností směřujících k ochraně veřejného zájmu při nakládání s památkovým fondem je závislá na fungování celého systému státní památkové péče a jeho dostatečného funkčního propojení s jinými systémy, pro které zvláštní předpisy upravují i některé činnosti nezbytné pro výkon státní správy na úseku státní památkové péče.

Základními činnostmi státní památkové péče jsou:

- 1) ochrana památkového fondu;
- 2) uchovávání památkového fondu;
- 3) poznávání památkového fondu;
- 4) zprostředkování (prezentace) hodnot památkového fondu a zprostředkování jeho kulturních hodnot veřejnosti.

Procesy a činnosti naplňování základních funkcí:

A) Ochrana hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)

- a) určování hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- b) evidence hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- c) stanovování ochranných režimů

B) Uchování hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)

- a) užívání a správa hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- b) konzervace, restaurování, údržba a obnova hmotného kulturního dědictví (památkového fondu) – movitých a nemovitých památek
- c) regenerace hmotného kulturního dědictví (památkového fondu) – historických sídel a krajiny

C) Poznávání hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)

- a) vědecký výzkum hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- b) monitoring hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- c) pravidelná inventarizace a aktualizace údajů hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)

D) Zprostředkování (prezentace) hodnot hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)

- a) prezentace hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- b) vzdělávací činnosti v oblasti hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)
- c) propagace hmotného kulturního dědictví (památkového fondu)¹

¹ Podkladem pro vypracování byla práce Jaroslava Svatoně; viz Jaroslav Svatoň a kolektiv, Rozvoj státní památkové péče – prognóza do roku 2000 (2010) SÚPPOP, Praha 1988, s. 49

Památkový fond České republiky představuje národní bohatství, při jehož ochraně, uchování, poznávání a zprostředkování je státní moc povinna činit taková opatření, aby nedocházelo k neodůvodněným ztrátám památkových hodnot nebo samotných prvků památkového fondu, aby bylo zajištěno průběžné vědecké poznávání památkového fondu a aby tyto poznatky byly sdělovány široké laické i odborné veřejnosti.

Památkový fond České republiky tvoří v nejširším smyslu:

- 1) věci a soubory věcí, kterým byla vrchnostenským aktem založena jejich právní ochrana, případně jejich statut součástí památkového fondu (kulturní památky, národní kulturní památky, památkové zóny, památkové rezervace, památky místního významu);
- 2) věci a soubory věcí tzv. památkového potenciálu, tedy věci a soubory věcí, které mohou být předmětem památkového zájmu v budoucnosti (zejména věc, která je předmětem návrhu na prohlášení za kulturní památku nebo archeologický nález).

Nakládání (v nejširším slova smyslu) s památkovým fondem je ve veřejném zájmu tehdy, pokud je součástí památkového fondu z hlediska celostátního nebo pouze lokálního takovým kulturním statkem, jehož zničení nebo poškození by pro národní kulturní dědictví znamenalo vážnou ztrátu, a to s ohledem na kvalitu památkového fondu a jeho dostatečného zastoupení, jeho mnohotvárnost a členění. Ve veřejném zájmu je rovněž vědecké zkoumání památkového fondu a jeho dokumentace.

Naproti tomu není ve veřejném zájmu nakládání s památkovým fondem v případě, kdy se dotčená věc či kulturní statek v okamžiku zahájení činnosti státní památkové péče nachází v takovém fyzickém stavu, že uvedení do původního nebo řádného stavu už není možné vůbec nebo by bylo spojeno s tak velkými změnami podstaty věci, že by celková památková hodnota věci byla vzhledem k absenci původní hmoty a autenticity malá nebo nulová.

Památkový fond bude i nadále tvořen kulturními památkami, národními kulturními památkami, památkovými zónami, památkovými rezervacemi, navíc přibude kategorie „památka místního významu“. Větší důraz bude kladen na optimální provázání systému státní památkové péče s mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána; k tomu účelu bude zavedena kategorie „památky s mezinárodním statutem“.

Při ochraně soliterních součástí památkového fondu i při jeho plošné ochraně zůstane zachován systém dvojstupňové klasifikace (kulturní památka – národní kulturní památka; památková zóna – památková rezervace), respektující, uvnitř hodnotových vazeb památkového fondu, výběr nejvýznamnějších dokladů hmotného národního kulturního dědictví.

Kulturní památka

Kulturní památka bude chápána jako věc nikoliv běžné produkce. Těžiště významu kulturní památky bude spatřováno v jejím hodnotovém přesahu nad jinými věcmi, při zachování nutnosti postupu porovnání hodnot jednotlivých srovnatelných věcí, vytvářející měřítko jejich významu, kdy jde o význam nikoliv zanedbatelný, který přesahuje nezpochybnitelným a transparentním způsobem běžné věci v kontextu určitého období. U kulturní památky bude vždy posuzován rozsah dochování původní materie, a to za současně působící podmínky míry původnosti věci s tím, že základním předpokladem založení ochrany věci jako kulturní památky bude převážná původnost materie a zachování původního stavu a

původní koncepce včetně polohy a umístění věci, včetně zachování ducha, tradice nebo dojmu věci.

Při posuzování, zda věc má charakter kulturní památky, se budou posuzovat její památkové hodnoty, jimiž budou zejména stáří věci, četnost věci, umělecko – řemeslná či výtvarná úroveň zpracování věci, její historický význam, historický kontext s dějinným vývojem společnosti (včetně vazeb k významné historické události či osobnosti), míra tvorby určitého místa nebo působení na určité místo a ojedinělost technologie vzniku věci. Tyto aspekty nebudou posuzovány izolovaně, ale vždy se bude v rámci individuálního správního aktu vycházet z několika rovin hodnocení, specifických znaků jednotlivých věcí, nebo také ze současných trendů a vědeckého chápání názorového vývoje společnosti. Při hodnocení věci jako potenciální kulturní památky bude akcentována ta skutečnost, že hodnota, nebo množina hodnot věci, musí mít nadprůměrné ukazatele, musí jít o významné nebo spíše výjimečné hodnoty. Ukazatelem, zda jde o významný doklad, bude celková hodnota věci definovaná v zákonné úpravě. Kulturní památkou nebudou díla žijících autorů.

Národní kulturní památka

Národní kulturní památka bude taková součást památkového fondu, která je kulturní památkou a ve srovnání s obdobnými kulturními památkami se svými památkovými hodnotami a významem vymyká běžné hodnotové úrovni kulturních památek, a to zejména:

- zásadním národním významem, který akcentuje nejvýznamnější události české státnosti, ať už se jednalo o nezpochybnitelné historické události, nebo události mytizované;
- respektováním nejzásadnějšího duchovního odkazu v českých zemích, učenosti a rozvojem tradic a kultury (rukopisy, sakrální památky);
- neobyčejným průmyslově – technickým významem, technickým řešením, patenty a vynálezy, které se uplatnily v nadnárodním měřítku nebo proslavily Českou republiku;
- ojedinělým architektonickým, urbanistickým či stavitelským významem, když tato díla jsou vnímána jako unikátní ukázky určitého slohu, autora či období a svým celkovým ztvárněním výrazně přesahují ostatní produkci;
- ojedinělými uměleckými kvalitami, když tato díla jsou vnímána jako unikátní ukázky určitého slohu, autora či období, která svým celkovým ztvárněním výrazně přesahují ostatní produkci;
- specifickým historickým rámcem vzniku a kontinuitou vývoje, když tyto věci (zejména hrady a zámky) jsou vnímány jako rozsáhlá sídla, většinou s přírodně – krajinářským okolím, vybudovaná zvláště významnými šlechtickými rody.

Památková zóna

Památkové zóny budou chápány jako skupiny nemovitých věcí včetně krajinářských úprav nebo jako topografické oblasti včetně archeologických nalezišť, které mají z hlediska své architektury, jednotnosti prostorových nebo stavebních vztahů či integrace do krajiny zvláštní význam historický, urbanistický, umělecký nebo vědecký, nebo jejichž hodnota a soudržnost jsou uznávány z hlediska archeologického, architektonického, historického, prehistorického, estetického nebo společensko – kulturního. Mezi tyto celky, které jsou v prostředí České republiky velmi různorodé, budou patřit zejména prehistorická místa, historická města, starobylé městské čtvrtě, významné vesnice a osady, stejně jako jiné homogenní celky zachované ve své celistvosti.

Památková rezervace

Zachování kategorie památkové rezervace vyplývá ze skutečnosti, že vedle ochrany méně intaktně dochovaných a historicky významných celků, třeba i s určitým podílem nové zástavby či jiných novodobých (rušivých) zásahů, je nezbytné založit ochranu tzv. prvořadých lokalit chráněných jako památkové rezervace, protože naše historické celky nemají jednotný ráz a není možné je členit pouze na celky zachované a nezachované. Jako památkové rezervace budou chráněny zejména historická jádra měst, příp. vesnic, a významné archeologické lokality, představující mimořádnou koncentraci kulturních statků zařaditelných do množiny nejvýznamnějšího kulturního bohatství národa. V historických městech a vesnicích je památkový fond velmi rozsáhlý, mimořádně hodnotný a značně různorodý, zahrnující velké množství druhů staveb a prvků městského interiéru (sochy, kašny apod.). Archeologické lokality představují mimořádný historicko – vědecký potenciál, mnohdy akcentující počátky české státnosti nebo dokumentující zásadní etapy vývoje osídlení na území dnešního státu. Památkové rezervace budou tedy pojmově spjaty se zásadní mírou dochovanosti prostředí a původních prostorových vazeb, se zásadní historickou, urbanistickou či dokumentační hodnotou.

Památky místního významu

Bude zavedena kategorie památky lokálního (místního) významu. Půjde o památky, které svojí památkovou hodnotou sice nedosahují hodnot kulturní památky, avšak z hlediska místního významu je lze považovat za hodnotné, a proto bude formulován zájem na jejich ochraně.

Památky s mezinárodním statusem

Zákon musí vytvářet prostředí pro nakládání s kulturními statky, které požívají ochrany nebo alespoň evidence podle mezinárodních úmluv, jimiž je Česká republika vázána (jde například o označování těchto statků). K tomu účelu bude zavedena kategorie „památky s mezinárodním statusem“, což budou ty součásti kulturního dědictví, které jsou - vedle právní kvalifikace podle vnitrostátního práva - evidovány podle mezinárodních úmluv, jejichž smluvní stranou je Česká republika. Ratifikací těchto úmluv vznikla státu povinnost k naplňování závazků z těchto úmluv vyplývajících.

Jedná se o Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (č. 159/1991 Sb.; v jejím článku 11 je založen „Seznam světového dědictví“, což je seznam té části kulturního a přírodního dědictví, které má výjimečnou světovou hodnotu), o Úmluvu na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokol k ní (č. 94/1958 Sb.) a o Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954 (č. 71/2007 Sb. - zde se jedná zvláště o „Seznam kulturních statků pod zvýšenou ochranou“ dle článků 10, 11 a 27 Druhého protokolu, což je seznam kulturního dědictví nejvyššího významu pro lidstvo).

Tyto kulturní statky budou viditelně označovány předepsanými znaky; jejich vlastníkům bude založena povinnost strpět takové označení. V rámci vytváření podmínek pro dokumentaci, vědecké a technické poznávání a studium tohoto kulturního dědictví bude založena povinnost vlastníkům památek s mezinárodním statusem strpět provedení jejich výzkumu, dokumentace apod., a to i když jednotlivá část památky s mezinárodním statusem nebude kulturní památkou. Bude zabezpečeno dlouhodobé plánování péče o památky s mezinárodním statusem. Ministerstvo kultury povede seznam památek s mezinárodním statusem.

Památkový zákon bude ve své úvodní části definovat používané pojmy – zejména jednotlivé prvky památkového fondu a zásahy do nich.

Vymezování součástí památkového fondu

Prohlašování kulturních památek se bude dít ve správním řízení v procesním režimu správního řádu, resp. obecných předpisů o správním řízení. Zároveň bude zaveden konstitutivní zápis do seznamu kulturních památek; tento seznam povede nově Ministerstvo kultury jakožto správní orgán, který o prohlašování kulturních památek rozhoduje (o této změně bude pojednáno dále).

Řízení o prohlášení bude zahajováno vždy ex offo - současné štěpení řízení o prohlášení na řízení zahajované ex offo a řízení zahajované výlučně na návrh (pouze u archeologických nálezů) není logicky obhajitelné.

Ministerstvo kultury bude moci rozhodnout o tom, že věc neprohlašuje za kulturní památku, anebo že ji za kulturní památku prohlašuje. Rozhodnutí o prohlášení bude mít dva výroky: výrok o prohlášení a výrok o zápisu do seznamu kulturních památek. Konstitutivní výrok o zápisu je nezbytným základem pro to, aby seznamu kulturních památek mohla být propůjčena nová kvalita – stručně vyjádřeno, zamýšlený stav je takový, že to, co bude zapsáno v seznamu, bude kulturní památkou. Pak ovšem musí být vynechán současný časový interval mezi právní mocí rozhodnutí o prohlášení věci za kulturní památku a provedením zápisu do seznamu.

Pro kulturní památky prohlášené podle zákona č. 20/1987 Sb. a pro kulturní památky zapsané podle zákona č. 22/1958 Sb. bude stanoveno desetileté přechodné období. V tomto období budou jednotlivé kulturní památky buď zapsány do seznamu (přesněji: Ministerstvo kultury rozhodne o jejich zápisu do seznamu kulturních památek) anebo zapsány nebudou a v takovém případě již nebudou po skončení přechodného období kulturními památkami. Tento model, již úspěšně uplatněný v Rakousku, představuje základ pro vyřešení problémů stávajícího Ústředního seznamu kulturních památek.

V návaznosti na konstitutivní zápisy kulturních památek do seznamu kulturních památek vedeného Ministerstvem kultury bude opuštěn stávající institut zrušení prohlášení věci za kulturní památku a bude nahrazen rozhodnutím o výmazu kulturní památky ze seznamu kulturních památek. Toto rozhodnutí bude vydáváno v procesním režimu správního řádu; řízení povede Ministerstvo kultury a bude moci být zahájeno na návrh (především na návrh vlastníka kulturní památky) nebo i z moci úřední.

Bude zaveden nový institut – změna zápisu kulturní památky. Tato změna zápisu v seznamu kulturních památek bude mít formu správního rozhodnutí vydávaného Ministerstvem kultury. Tento institut se uplatní například tehdy, bude-li třeba změnit rozsah souboru zapsaného jako jedna kulturní památka (zejména u areálů, mobiliárních či knihovních fondů). Dále se uplatní v případech dělení nebo scelování pozemků.

Nejhodnotnější kulturní památky budou prohlašovány za národní kulturní památky, a to obecně závazným právním předpisem - nařízením vlády.

Památkové rezervace a památkové zóny budou prohlašovány vyhláškou Ministerstva kultury, tedy obecně závazným právním předpisem. Bude zaveden diferencovaný režim ochrany – režim v památkových zónách bude, na rozdíl od stávající úpravy, stanoven jako mírnější, resp. volnější než režim v památkových rezervacích. Ve vyhláškách Ministerstva kultury bude zakotvena hranice památkové rezervace/zóny (textově i graficky) a budou uvedeny základní hodnoty památkového území a cíle jejich ochrany.

Jako nová kategorie budou zavedeny památky místního významu. Bude se jednat o věci, které v celostátním měřítku nedosahují takových kvalit, aby bylo možné je prohlásit za kulturní památky, avšak jsou významné pro daný region a mají jisté hodnoty. Tyto památky budou vymezovat obce, a to v samostatné působnosti.

Evidence památkového fondu

Bude opuštěn současný stav, v němž Ústřední seznam kulturních památek České republiky vede odborná organizace památkové péče – Národní památkový ústav. Evidence památkového fondu povede (s výjimkou památek místního významu) Ministerstvo kultury jakožto ústřední orgán státní správy.

Ministerstvo kultury tak bude vést seznam kulturních památek, seznam národních kulturních památek, seznam památek s mezinárodním statutem, seznam památkových rezervací a seznam památkových zón. Pod pojmem památka s mezinárodním statutem se zde rozumí statky zapsané na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví a statky požívající zvláštní ochrany podle Úmluvy na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu (č. 94/1958 Sb.) a protokolů k ní.

U seznamu kulturních památek bude opuštěn současný princip nezávazné informativnosti. Seznam získá novou kvalitu: co bude uvedeno ve výpisu ze seznamu kulturních památek, to bude památka. Jinak vyjádřeno, k prokázání toho, že určitá věc je kulturní památkou, postačí výpis ze seznamu, v němž bude tato věc uvedena (shodný princip jako například vlastnictví podle výpisu z katastru nemovitostí).

Seznamy památek místního významu budou vést obce vždy pro své území.

Bude dořešen vztah evidencí podle památkového zákona a evidencí jiných (zejména katastr nemovitostí).

Seznam kulturních památek bude obsahovat jen základní údaje: identifikaci věci - kulturní památka (podle údajů katastru nemovitostí, u věcí neevidovaných v katastru nemovitostí identifikace popisem) a uvedení aktu, na jehož základě se věc kulturní památkou stala. Materiály související s kulturními památkami (např. výsledky vědeckého zkoumání památka) budou vedeny samostatně, nikoli jako součást seznamu kulturních památek. Evidence těchto materiálů bude samozřejmě se seznamem kulturních památek technicky propojena (podobně jako je například propojena databáze projektů CEP a výzkumných záměrů CEZ s databází jejich výsledků RIV).

Manipulace s památkovým fondem

Přemístění kulturní památka a národní kulturní památka

U nemovitých kulturních památek bude zachován povolovací režim – věc, která je nemovitou kulturní památkou bude možné přemístit pouze s předchozím povolením krajského úřadu. Toto povolení bude mít podobu správního rozhodnutí vydávaného v procesním režimu správního řádu.

Rovněž zachován bude povolovací režim u národních kulturních památek (movitých i nemovitých) – národní kulturní památka bude možné přemístit pouze s předchozím povolením krajského úřadu, které bude mít podobu správního rozhodnutí.

U movitých kulturních památek bude naopak povolovací režim opuštěn a bude nahrazen režimem ohlašovacím. Bude zavedena povinnost ohlásit krajskému úřadu zamýšlené přemístění věci, jež je movitou kulturní památkou, a to nejméně 30 dnů předem. Krajský úřad bude mít tři možnosti, jak na ohlášení reagovat: 1) vydat výslovný souhlas (správní akt podle části čtvrté správního řádu), 2) rozhodnutím, které bude prvním úkonem v řízení, zamýšlené přemístění zakázat, a konečně 3) být kvalifikovaně nečinný – pak se uplatní fikce vydání souhlasu. Konstrukce je tedy obdobná jako konstrukce ohlášení podle § 103 a násl. zákona č. 183/2006 Sb. Krajskému úřadu bude pro reakci stanovena třicetidenní lhůta.

U movitých kulturních památek bude souhlas vyžadován pouze k trvalému přemístění věci z veřejně přístupného místa na místo veřejně nepřístupné, aby nedocházelo ke zbytečnému administrativnímu zatěžování a přitom aby bylo možno naplňovat jeden ze základních cílů oboru, totiž prezentaci kulturních památek, resp. památkového fondu. Základem posuzování tak bude to, zda kulturní památka bude napříště „z nepřístupněna“ veřejnosti nebo nikoli.

Souhlas s přemístěním památky (ať již výslovný v podobě povolení - rozhodnutí, výslovný v podobě souhlasu anebo fiktivní) zakládá pouze právo věc přemístit, nikoli povinnost. Pro potřeby evidence prvků památkového fondu (kulturních památek a národních kulturních památek) bude proto zavedena povinnost následně oznámit každé provedené přemístění Ministerstvu kultury, tedy orgánu, který povede seznam kulturních památek a seznam národních kulturních památek. Toto oznámení bude muset být učiněno do 30 dnů od provedení přemístění, a to v písemné formě.

Přemístění kulturní památky nebo národní kulturní památky bez zákonem vyžadovaného aktu, jakož i neoznámení provedeného přemístění, budou vybavena sankcí.

Právo státu na přednostní koupi kulturní památky a národní kulturní památky

Vzhledem ke konstrukci památkové péče jako státní se jeví nezbytné zachovat právo státu na přednostní koupi kulturních památek. Oprávněnými zde budou organizační složky státu a státní příspěvkové organizace.

Toto právo státu se bude týkat národních kulturních památek (movitých i nemovitých) a movitých kulturních památek.

Vlastník památky, který zamýšlí svoji památku úplatně zcizit (prodat, směnit, vložit do základního kapitálu obchodní společnosti), bude povinen svůj záměr oznámit Ministerstvu kultury. Bude tedy povinen učinit oznámení, nikoli nabídku ve smyslu návrhu na uzavření smlouvy (§ 43a občanského zákoníku).

Výjimkou bude zamýšlený převod památky mezi osobami blízkými a také převod spoluvlastnického podílu na památce mezi spoluvlastníky. V těchto případech oznamovací povinnost nebude vlastníka tížit.

Toto právo státu není předkupním právem ve smyslu občanského práva. Stát totiž nebude hradit za památku cenu nabídnutou někým jiným, nýbrž – jak to vyplývá z právních předpisů o majetku státu (zejména zákon č. 219/2000 Sb.) – bude hradit cenu zjištěnou podle zvláštních předpisů (například cenu podle znaleckého posudku).

Tím, kdo bude činit nabídku, tak nebude vlastník kulturní památky, nýbrž stát (Ministerstvo kultury) na základě vlastníkovy oznámení. Na straně vlastníka bude zakotven smluvní přímus: jestliže Ministerstvo kultury učiní nabídku (včetně ceny stanovené podle zvláštních předpisů), vlastník bude povinen tuto nabídku přijmout. Ministerstvu kultury bude pro podání nabídky stanovena zákonná lhůta - jestliže Ministerstvo kultury bude chtít koupit památku, bude povinno učinit vlastníkovy nabídku do 3 měsíců u věci movité a do 6 měsíců u věci nemovité.

Porušení oznamovací povinnosti bude vybaveno sankcí. Následkem porušení oznamovací povinnosti bude také relativní neplatnost právního úkonu, jímž vlastník památky tuto památku úplatně převedl na jiného. Relativní neplatnost nebude zvlášť upravována, bude se tedy řídit obecnou úpravou v občanském zákoníku.

Kulturní památky a národní kulturní památky ve vztahu k zahraničí

Vývoz kulturních památek i národních kulturních památek bude možný jen na dobu dočasnou. Bude vyžadováno předchozí povolení, které bude ve formě správního rozhodnutí vydávat Ministerstvo kultury.

Dobu vývozu bude možné prodloužit, a to i v případě, kdy památka bude v zahraničí. Povolení bude vyžadováno ke každému vývozu z území České republiky, bez ohledu na stát, kam má být památka vyvezena.

Odborné a vědecké poznání památkového fondu

Poznávání prvků památkového fondu

V nezbytném rozsahu budou normativně upraveny jednotlivé druhy činností, jimiž je poznáván památkový fond. Budou stanoveny obsahové náležitosti stavebně-historického průzkumu a restaurátorského průzkumu – nikoli přímo v zákoně, nýbrž v prováděcí vyhlášce Ministerstva kultury. V zákoně bude zavedeno zmocnění takovou vyhláškou vydat.

Mezi činnostmi, jimiž je poznáván památkový fond, patří i výzkum ve smyslu zákona č. 130/2002 Sb. Ten nebude upraven zvlášť – regulace výzkumu a případně vývoje v oblasti poznávání památkového fondu tak bude ponechána na obecné úpravě.

Bude zakotvena obecná povinnost strpět provedení výzkumu (průzkumu), avšak nikoli ex lege, nýbrž na základě dohody mezi vlastníkem památky, jež má být zkoumána, a subjektem, který výzkum zamýšlí provést. Tato povinnost strpět bude provázena povinností poskytnout nezbytnou součinnost k provedení výzkumu (například zpřístupnění památky). Jestliže nedojde k dohodě, bude právním titulem pro provedení výzkumu (průzkumu) rozhodnutí krajského úřadu vydávané na základě žádosti ve sporném řízení v procesním režimu správního řádu. Obdobná konstrukce bude zavedena pro užívání kulturní památky pro výstavní účely, neboť jedním ze základních cílů oboru památkové péče je zpřístupňování prvků kulturního dědictví – i zde bude zavedena povinnost strpět a povinnost poskytnout nezbytnou součinnost, a to na základě dohody; nedojde-li k dohodě, pak na základě rozhodnutí krajského úřadu.

Udělování osvědčení k restaurování, jeho změna a odnímání oprávnění k restaurování

Osvědčení k provádění restaurování bude vydávat Ministerstvo kultury podle části čtvrté správního řádu, a to výlučně fyzickým osobám a na základě žádosti. Žadatel bude dokládat jak formální kvalifikaci (vzdělání, praxe), tak odborné schopnosti. Pokud Ministerstvo kultury shledá důvody pro udělení oprávnění k restaurování, vydá žadateli osvědčení; v opačném případě žádost rozhodnutím zamítne.

Bude upřesněn katalog restaurátorských specializací; osvědčení bude udělováno v konkrétní specializaci či specializacích.

Zakotveno bude pětileté přechodné období, během kterého budou moci stávající držitelé povolení k restaurování požádat o vystavení osvědčení. Pokud během tohoto období požádají o vydání osvědčení, bude vydání osvědčení v principu jen administrativním úkonem (půjde o obdobu postupu zavedeného v § 142 odst. 2 správního řádu). Jestliže držitel povolení k restaurování nepožádá v přechodném období o vydání osvědčení, posledním dnem přechodného období jeho oprávnění provádět restaurování zanikne. Bude moci požádat o vydání osvědčení, avšak uplatní se již standardní procesní postup včetně prokazování formální kvalifikace a odborných schopností.

Osvědčení bude obsahovat základní údaje o restaurátorovi – jméno, příjmení, datum narození, bydliště a specializaci, v níž mu bylo osvědčení uděleno. Pokud se některý z údajů změní (například jestliže Ministerstvo kultury na základě restaurátorovy žádosti rozšíří pro provedeném řízení jeho oprávnění na další specializaci, jestliže se změní příjmení a podobně), vydá Ministerstvo kultury nové osvědčení.

Budou upřesněny důvody pro pozastavení výkonu restaurátorské činnosti a pro odnětí oprávnění provádět restaurování – rozhodovat bude ve správním řízení Ministerstvo kultury.

Právní režim osob z jiných členských států EU bude, pokud jde o výkon restaurování, řešen v souladu se zvláštními předpisy.

Udělování osvědčení k provádění archeologických výzkumů, jeho změna a odnímání oprávnění k provádění archeologických výzkumů

Osvědčení k provádění archeologických výzkumů bude, obdobně jako u restaurování, udělovat Ministerstvo kultury podle části čtvrté správního řádu na základě žádosti. Žadatelem bude moci být fyzická osoba i právnická osoba. Žadatel bude prokazovat kvalifikační předpoklady (především vzdělání své, resp. svých zaměstnanců, půjde-li o právnickou osobu) a materiální zabezpečení (zejména potřebné technické vybavení a skladové prostory).

Archeologické výzkumy bude možné provádět již na základě osvědčení Ministerstva kultury, nikoli na základě dohody s Akademií věd České republiky, již tedy nebude nadále třeba. Upustí se také od stávajícího územního omezování činnosti subjektů oprávněných provádět archeologické výzkumy, k němuž není právní důvod a které vychází z – rovněž opouštěné – dohody s Akademií věd České republiky.

Zakotveno bude pětileté přechodné období, během kterého budou moci stávající organizace oprávněné k provádění archeologických výzkumů požádat o vystavení osvědčení. Pokud během tohoto období požádají o vydání osvědčení, bude vydání osvědčení v principu jen administrativním úkonem (půjde o období postupu zavedeného v § 142 odst. 2 správního řádu). Jestliže však oprávněná organizace v přechodném období nepožádá o vydání osvědčení, posledním dnem přechodného období její oprávnění zanikne. Bude moci požádat o vydání osvědčení, avšak uplatní se již standardní procesní postup včetně prokazování formální kvalifikace a odborných schopností.

Bude zaveden institut pozastavení provádění archeologických výzkumů ze zákonných důvodů. Dále budou upřesněny důvody pro odnětí oprávnění provádět archeologické výzkumy. V obou případech bude rozhodovat Ministerstvo kultury ve správním řízení.

Osvědčení bude obsahovat základní údaje o subjektu – jméno, příjmení, datum narození a bydliště u osob fyzických, název, sídlo a identifikační číslo u osob právnických. Pokud se některý z údajů změní, Ministerstvo kultury na základě žádosti vydá nové osvědčení.

Právní režim osob z jiných členských států EU bude, pokud jde o provádění archeologických výzkumů, řešen v souladu se zvláštními předpisy.

Uchování a ochrana památkového fondu

Podklady pro uplatňování zájmů v oblasti ochrany památkového fondu

Plány ochrany památkových rezervací a památkových zón

Krajské úřady v přenesené působnosti budou moci vydávat plány ochrany památkových rezervací a památkových zón, a to formou opatření obecné povahy podle části šesté správního řádu. V plánu ochrany bude stanoveno, u jakých objektů a u jakých druhů prací na nich je vyloučena povinnost vyžádat si rozhodnutí či závazné stanovisko orgánu státní památkové péče. Tím se zjednoduší výkon státní památkové péče v památkových rezervacích a zónách, sníží se administrativa i zátěž adresátů veřejné správy. V plánu ochrany bude možné například stanovit, že na konkrétním objektu nebudou podléhat posouzení orgánem státní památkové péče určité (konkrétně vyjmenované) zásahy. Základem pro zpracování plánu ochrany budou hodnoty konkrétní památkové rezervace či památkové zóny a to, jak se na těchto hodnotách podílí konkrétní objekty.

Popsaná výluka se nebude týkat kulturních památek a národních kulturních památek. Bližší obsahové náležitosti plánu ochrany bude stanovovat prováděcí vyhláška Ministerstva kultury, k jejímuž vydání bude zavedeno zákonné zmocnění.

Při zpracovávání plánů ochrany se bude krajský úřad opírat o bezplatnou odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče. Vydání plánu ochrany či plánů ochrany bude oprávnění, nikoli povinnost.

Pro nově prohlašované památkové rezervace a zóny bude zpracovávat plány ochrany Ministerstvo kultury, které bude mít nezbytné podklady k dispozici již pro potřeby prohlášení památkové rezervace či zóny. Aktualizace a změny těchto plánů ochrany bude provádět již krajský úřad.

Plány území s archeologickými nálezy

Krajské úřady v přenesené působnosti budou moci vydat plán území s archeologickými nálezy, a to ve formě opatření obecné povahy. Vymezení bude provedeno negativně – bude určeno, na kterých územích nelze odůvodněně předpokládat výskyt archeologických nálezů (například povrchové doly či komunikace); ostatní území budou územími s archeologickými nálezy. Bližší obsahové náležitosti plánu území s archeologickými nálezy bude stanovovat prováděcí vyhláška Ministerstva kultury, k jejímuž vydání bude zakotveno zákonné zmocnění.

Při zpracovávání plánů území s archeologickými nálezy se bude krajský úřad opírat o bezplatnou odbornou pomoc odborné organizace státní památkové péče. Vydání tohoto plánu bude oprávněním, nikoli povinností.

Management plan statku zapsaného na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví

Management plan je zpracováván pro statek zapsaný na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví. Jde o koncepční materiál, který popisuje předpokládanou ochranu, údržbu a prezentaci statku. Není právně závazný, avšak schvaluje jej UNESCO. Zpracovávat jej bude ten subjekt, který má reálně největší možnost ovlivňovat činnosti na zapsaném statku a tedy i naplňovat management plan.

Součásti památkového fondu a využití území (územní plánování)

Územní plánování je upraveno především v zákoně č. 183/2006 Sb. a jeho prováděcích předpisech.

Bude stanoveno, který orgán státní památkové péče je dotčeným orgánem v jakých případech. Jako dělicí kritérium se uplatní jednak druh územně plánovací dokumentace, k níž je vydáváno stanovisko dotčeného orgánu, jednak to, jaký chráněný statek se nachází v území řešeném konkrétní územně plánovací dokumentací.

V návaznosti na čl. 5 odst. 2 písm. a) Úmluvy o ochraně archeologického dědictví Evropy (publikována pod č. 99/2000 Sb. m. s.) budou pro oblast územního plánování upraveny systematické konzultace obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů s odbornou organizací státní památkové péče (v jejímž rámci budou institucionálně zajištěni tzv. „archeologové“ podle uvedené mezinárodní úmluvy).

Součásti památkového fondu a stavební a jiné aktivity

Obecný úvod

K zásahům na kulturních památkách, na národních kulturních památkách, v památkových rezervacích a památkových zónách bude orgán státní památkové péče vydávat rozhodnutí anebo závazné stanovisko podle § 149 správního řádu, jimiž posoudí zamýšlené

práce z hlediska zájmů státní památkové péče. Bude opuštěn dvojitý význam pojmu „závazné stanovisko“, napříště bude tento pojem používán jen ve smyslu správního řádu. Rozhodnutí i závazná stanoviska bude vydávat k zásahům na národních kulturních památkách krajský úřad, k ostatním zásahům obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Dělicím kritériem bude to, zda podle zvláštního zákona rozhoduje o zásahu některý správní orgán či přesněji zda některý správní orgán má založenu pravomoc rozhodovat o zásahu. Pokud ano, vydá orgán státní památkové péče k zásahu závazné stanovisko (podle § 149 správního řádu). Pokud nikoli, vydá orgán státní památkové péče k zásahu správní rozhodnutí (podle § 67 a násl. správního řádu). Princip uplatňovaný ve vztahu k rozhodování stavebních úřadů tedy bude rozšířen na všechny správní orgány vybavené rozhodovací pravomocí, jde například o orgány ochrany přírody.

Kritériem tedy bude to, zda je v některém zvláštním zákoně založena rozhodovací pravomoc správního orgánu v určité věcné působnosti, nikoli to, zda svoji rozhodovací pravomoc správní orgán in concreto využije (například ke stavebním pracím vyžadujícím ohlášení vydá orgán státní památkové péče jako dotčený orgán závazné stanovisko, nikoli rozhodnutí, a to s ohledem na rozhodovací pravomoc stavebního úřadu zakotvenou v § 107 zákona č. 183/2006 Sb.).

Rozhodnutí i závazné stanovisko bude vydáváno na základě žádosti, jejíž náležitosti stanoví prováděcí vyhláška (v zákoně bude Ministerstvu kultury založeno zmocnění takovou vyhláškou vydat). Žádost bude moci podat vlastník věci, na níž má být zásah proveden, a dále subjekt, který může žádat o vydání rozhodnutí ten správní orgán, pro jehož rozhodnutí bude podkladem závazné stanovisko orgánu státní památkové péče – například stavebník ve smyslu zákona č. 183/2006 Sb. Žádost bude předchozí – bude podávána před provedením zamýšleného zásahu.

Provedení zásahu bez rozhodnutí či závazného stanoviska nebo v rozporu s ním (neuplatní-li se u závazného stanoviska postup pro řešení rozporů podle správního řádu, který jej prolomí) bude vybaveno sankcí.

Zásah na kulturní památce a národní kulturní památce zamýšlený vlastníkem památky nebo jiným subjektem

Bude opuštěna stávající legislativní zkratka „obnova“, která je poněkud zavádějící; bude nahrazena zkratkou „zásah na památce“. Zásah na památce, který bude posuzovat orgán státní památkové péče, bude zahrnovat zejména: stavbu na památce (pozemku či stavbě); umístění zařízení na památce (pozemku či stavbě); terénní úpravy na pozemku, který je památkou; změnu stavby, která je památkou; udržovací práce na nemovitosti, která je památkou (udržovací práce budou pojaty širěji než jak je zavádí zákon č. 183/2006 Sb. a budou zahrnovat například i významnější úpravy porostů); udržovací práce na movité věci, která je památkou; odstranění stavby a zařízení, které samy nejsou památkou, ale nacházejí se na památce; řemeslnou opravu (movité či nemovité památky).

V zájmu zjednodušení výkonu státní správy bude opuštěn princip povinného vyžadování písemného vyjádření odborné organizace státní památkové péče ke všem posuzovaným zásahům. Písemné vyjádření bude povinným podkladem pouze pro posuzování nejzávažnějších zásahů na kulturních památkách, jimiž jsou stavba na památce (pozemku či stavbě) a změna stavby, která je kulturní památkou. V ostatních případech bude orgán státní památkové péče oprávněn, nikoli povinen, vyžádat si písemné vyjádření odborné organizace, a to v rámci naplnění zásady zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností podle § 3 správního řádu a na to navazujícím nezbytném shromažďování dostatečných podkladů pro rozhodnutí či závazné stanovisko.

Při posuzování zásahu na národní kulturní památce bude orgán státní památkové péče povinen vyžádat si písemné vyjádření odborné organizace vždy. Dále bude orgán státní památkové péče povinen vyžádat si písemné vyjádření k odstranění stavby, která není kulturní památkou, ale nachází se na kulturní památce, která je zároveň v památkové rezervaci.

Písemné vyjádření odborné organizace nebude pro orgán státní památkové péče závazné, bude tak hodnoceno jako kterýkoli jiný podklad v řízení opatřený.

Zásah v památkové rezervaci zamýšlený vlastníkem nemovitosti nebo jiným subjektem

Bude zavedena legislativní zkratka „zásah v památkové rezervaci“, která bude zahrnovat zejména tyto zásahy na nemovitostech v památkové rezervaci: stavbu na pozemku či stavbě; změnu stavby; odstranění stavby; udržovací práce (ty budou pojaty širěji než jak je zavádí zákon č. 183/2006 Sb. a budou zavedeny především ve vztahu ke vzhledu nemovitosti); terénní úpravy; umístění a odstranění zařízení na nemovitosti; řemeslnou opravu (zavedenou především ve vztahu ke vzhledu nemovitosti).

Zásah v památkové rezervaci se týká pouze nemovitostí, které nejsou kulturní památkou ani národní kulturní památkou – zásahy na nemovitostech chráněných jako památky budou posuzovány jako zásahy na památce.

Shodně jako u zásahů na kulturní památce bude opuštěn princip povinného vyžadování písemného vyjádření odborné organizace ke všem posuzovaným zásahům. Písemné vyjádření odborné organizace tak bude povinným podkladem pouze pro posuzování nejzávažnějších zásahů v památkové rezervaci: stavby na pozemku či stavbě, změna stavby a odstranění stavby (i stavba, která není památkou, se může podstatně podílet na hodnotách památkové rezervace). V ostatních případech bude orgán státní památkové péče oprávněn, nikoli povinen, vyžádat si písemné vyjádření odborné organizace. Písemné vyjádření odborné organizace nebude pro orgán státní památkové péče závazné, bude tak hodnoceno jako kterýkoli jiný podklad v řízení opatřený.

Zásah v památkové zóně zamýšlený vlastníkem nemovitosti nebo jiným subjektem

Bude zavedena legislativní zkratka „zásah v památkové zóně“. Ta bude zahrnovat obsahově shodné zásahy jako legislativní zkratka „zásah v památkové rezervaci“ s výjimkou interiérových úprav staveb. Zásah v památkové zóně se týká pouze nemovitostí, které nejsou kulturní památkou ani národní kulturní památkou – zásahy na nemovitostech takto chráněných budou posuzovány jako zásahy na památce.

Písemné vyjádření odborné organizace bude povinně vyžadováno pouze ke stavbě a k odstranění stavby; oproti posuzování zásahů v památkové rezervaci tak bude pro památkové zóny zaveden mírnější režim shromažďování podkladů pro rozhodnutí či závazné stanovisko, byť se i zde bude samozřejmě v plné šíři uplatňovat zásada zakotvená v § 3 správního řádu.

Archeologie

Ohlašovací povinnost při činnostech v území s archeologickými nálezy. Archeologický dohled, archeologický výzkum.

Bude zachován pojem „území s archeologickými nálezy“. Krajské úřady budou moci vymezovat území s archeologickými nálezy (území s reálným nebo alespoň potenciálním výskytem archeologických nálezů), a to negativně.

Budou zavedeny dva druhy archeologického výzkumu podle základní příčiny, která výzkum vyvolala: záchranný výzkum vyvolaný záměrem provádět na území činnost, která může poškodit archeologické dědictví, a badatelský výzkum, u nějž tento záměr nebude a který bude provádět jen pro účely prohloubení poznání archeologického dědictví. Územní

rozsah záchranného archeologického výzkumu bude dán územním rozsahem zamýšleného zásahu.

Bude zavedena oznamovací povinnost pro případ zamýšlené činnosti v území s archeologickými nálezy. Tato oznamovací povinnost se bude vztahovat jednak ke stavební činnosti (včetně terénních úprav), jednak k činnostem nestavebním, pokud mohou ohrozit archeologické dědictví (například zalesňování či odlesňování). Oznamovací povinnost bude tížit stavebníka a subjekt, který zamýšlí provádět činnosti nestavební povahy.

Oznámení bude mít písemnou formu, jeho náležitosti budou stanoveny vyhláškou Ministerstva kultury; k jejímu vydání bude zakotveno zákonné zmocnění. Oznámení bude směřovat vůči krajskému úřadu, v území jehož působnosti je záměr zamýšlen, a bude muset být učiněno nejméně 40 dnů před zahájením zamýšlených prací v terénu.

Krajský úřad zveřejní oznámení na své úřední desce včetně dálkového přístupu, a to na dobu 30 dnů. Účelem je vytvořit systém poptávky na straně organizací oprávněných k provádění archeologických výzkumů – tyto organizace budou moci vstupovat do kontaktu se subjektem, který oznámení učinil, a smluvně vyjednávat o provedení záchranného archeologického výzkumu. Pokud nedojde k dohodě, rozhodne na návrh oprávněné organizace nebo subjektu, který učinil oznámení, o podmínkách provedení výzkumu krajský úřad. Jestliže během řízení dojde k uzavření dohody subjektu, který učinil oznámení, s některou oprávněnou organizací (ať již s tou, která je účastníkem řízení, anebo s jinou), krajský úřad řízení zastaví.

Krajský úřad bude vybaven pravomocí zamýšlený ohlášený zásah zakázat do doby uzavření dohody o provedení záchranného archeologického výzkumu nebo do vydání rozhodnutí o podmínkách provedení záchranného archeologického výzkumu.

Oznamovací povinnost bude zákonem vyloučena v případech, kdy zásah bude zamýšlen v rámci odstraňování bezprostředních následků živelní pohromy (například povodně) nebo závažné havárie.

Během třicetidenní lhůty, po kterou bude oznámení vyvěšeno na úřední desce krajského úřadu, bude muset být uzavřena dohoda anebo podána žádost o zahájení správního řízení, v němž bude vydáno rozhodnutí o podmínkách provedení záchranného archeologického výzkumu. Nestane-li se tak, bude moci subjekt, který oznámení učinil, zamýšlenou činnost (zásah do terénu) provést. Bude-li podána žádost o vydání rozhodnutí krajského úřadu, nebude subjekt, který ohlásil zásah, oprávněn provést zásah dříve než nabude právní moci rozhodnutí nahrazující dohodu o provedení záchranného výzkumu. Tím nebude dotčen právní režim náhodných archeologických nálezů (je-li učiněn náhodný archeologický nález při stavebních činnostech, uplatní se § 176 zákona č. 183/2006 Sb.).

Právním titulem pro provedení záchranného archeologického výzkumu tedy bude smlouva anebo rozhodnutí krajského úřadu. Tento právní titul bude pokrývat i archeologický dohled, který je jistým předstupněm archeologického výzkumu.

Právním titulem pro provedení badatelského archeologického výzkumu bude rovněž dohoda mezi oprávněnou organizací zamýšlející výzkum provést a vlastníkem nemovitosti, na níž má být badatelský výzkum proveden. Nedojde-li k dohodě, může být nahrazena rozhodnutím krajského úřadu o podmínkách provedení badatelského výzkumu; toto rozhodnutí bude vydáváno na žádost.

Financování archeologických výzkumů

Badatelský archeologický výzkum bude hradit oprávněná organizace, která jej provádí. Záchranný archeologický výzkum (včetně archeologického dohledu) bude vždy hradit stavebník či ten, kdo provádí činnost, která si vyžádala provedení záchranného výzkumu. Dosavadní štěpení, kdy fyzické osoby hradí či nehradí náklady záchranného

výzkumu v závislosti na tom, zda nutnost provedení záchranného výzkumu vznikla při výkonu jejich podnikatelské činnosti nebo nikoli, není z hlediska rovnosti subjektů před zákonem dobře obhajitelné, proto bude opuštěno. Bude zavedena kompenzace v podobě příspěvku na náklady záchranného archeologického výzkumu. Tento příspěvek bude poskytovat na základě žádosti subjektu, který záchranný výzkum hradil, Ministerstvo kultury ze státního rozpočtu. Právním titulem pro poskytnutí příspěvku bude rozhodnutí o poskytnutí příspěvku vydávané v procesním režimu správního řádu.

Náhodný archeologický nález, nálezná a náhrada nutných nákladů

Náhodný archeologický nález je takový, který nebyl učiněn při provádění archeologického výzkumu. Nálezce (ten, kdo nález učinil) bude povinen jej bez zbytečného odkladu prokazatelně oznámit obecnímu úřadu, který bude – rovněž bez zbytečného odkladu – prokazatelně o nález informovat krajský úřad, který bude moci přijmout opatření nezbytná k ochraně nálezu. Nálezci bude stanovena povinnost počínat si tak, aby nález nepoškodil.

V případě movitého náhodného nálezu bude mít nálezce právo na nálezná, jehož výše bude vycházet ze znaleckého posudku. Nálezce bude mít dále právo na náhradu nutných nákladů, které mu v souvislosti s učiněním a oznámením nálezu vznikly. Toto právo se bude týkat nálezů náhodných movitých i nemovitých. Výši vynaložených nákladů bude prokazovat nálezce.

Nárok na nálezná a náhradu nutných nákladů bude nálezce uplatňovat u kraje, na jehož území byl nález učiněn; bude stanovena šestiměsíční prekluzivní lhůta počítaná od oznámení nálezu obecnímu úřadu.

Bude-li náhodný nález učiněn při činnosti podléhající zákonu č. 183/2006 Sb., uplatní se, pokud jde o opatření k ochraně nálezu, v plné šíři § 176 tohoto zákona. Pro případ, že bude nález učiněn při jiných činnostech, které stojí mimo režim zákona č. 183/2006 Sb., bude zavedena obdobná konstrukce: krajský úřad bude moci stanovit opatření k ochraně nálezu a rozhodnout o přerušení prací.

Vlastnictví archeologického nálezu a nakládání s ním

Bude opuštěno současné nelogické štěpení vlastnictví movitých archeologických nálezů podle toho, jaká oprávněná organizace nálezy učinila. Bude zakotveno, že movité archeologické nálezy jsou vlastnictvím kraje, na jehož území byly učiněny. Nemovité archeologické nálezy pak zůstanou vlastnictvím vlastníka nemovitosti, na níž nebo v níž se nacházejí.

Stát bude mít možnost získat nejhodnotnější movité archeologické nálezy cestou odkoupení od kraje, případně s využitím institutu nuceného výkupu.

Movité archeologické nálezy získané při archeologickém výzkumu budou oprávněné organizace předávat kraji v zakonzervovaném stavu včetně dokumentace odpovídající zákonu č. 122/2000 Sb., tedy nikoli nezpracované.

Podmínkou toho, aby určitá oprávněná organizace mohla provádět archeologické výzkumy v konkrétním kraji, bude smluvní vztah s konkrétní sbírkotvornou organizací tohoto kraje, jehož předmětem bude závazek této organizace převzít zpracované movité nálezy.

Nedotčen zůstane režim archiválií podle zákona č. 499/2004 Sb.

Náhrady při archeologickém výzkumu a při opatřeních na ochranu archeologického nálezu

U záchranného archeologického výzkumu nebudou poskytovány náhrady za omezení v užívání nemovitosti, na níž je výzkum prováděn – bylo by to v rozporu s principem, že záchranný výzkum bude hradit vždy subjekt, z jehož činnosti vyvstala nutnost provedení záchranného výzkumu. U badatelského archeologického výzkumu bude výše a způsob

náhrady za újmu spojenou v omezení možnosti užívat nemovitost, na níž výzkum probíhá, ponechán především na dohodě mezi oprávněnou organizací a vlastníkem nemovitosti. Pokud nedojde k této dohodě, bude moci být nahrazena rozhodnutím krajského úřadu vydávaném na základě žádosti. Náhrada bude moci být jak naturální (uvedení nemovitosti v předešlý stav), tak i finanční – pro tento případ bude stanovena nikoli výše náhrady, nýbrž způsob jejího výpočtu. Tuto náhradu bude poskytovat organizace provádějící výzkum vlastníku nemovitosti, na níž byl výzkum proveden.

Opatření na ochranu náhodného archeologického nálezu mohou způsobit jistou újmu (škodu). Při činnostech podléhajících režimu zákona č. 183/2006 Sb. se uplatní v plné šíři § 176 tohoto zákona. Při ostatních činnostech, stavebnímu zákonu nepodléhajících, bude poskytovat náhradu újmy vzniklé v důsledku stanoveného opatření k ochraně archeologického nálezu kraj, jehož krajský úřad opatření stanovil. Náhrada bude poskytována pouze v penězích. Výši škody bude prokazovat ten, kdo se bude její náhrady u krajského úřadu domáhat; k uplatnění nároku bude stanovena šestiměsíční prekluzivní lhůta, jejíž počátek bude vztažen ke dni, kdy skončily účinky uloženého opatření.

Restaurování kulturní památky a národní kulturní památky

Bude definován pojem „restaurování“ a vymezen jako protikategorie pojmu „řemeslná oprava“, která je jedním ze zásahů na kulturní památce. Restaurování se bude týkat pouze kulturních památek a národních kulturních památek; bude jej oprávněn provádět restaurátor s povolením.

K restaurování bude vyžadováno rozhodnutí orgánu státní památkové péče, jímž správní orgán posoudí zamýšlené restaurování z hlediska zájmů státní památkové péče jako přípustné (případně za podmínek) anebo nepřípustné. Toto rozhodnutí bude vydávat v procesním režimu správního řádu obecní úřad obce s rozšířenou působností v případě restaurování kulturní památky; k restaurování národní kulturní památky bude rozhodnutí vydávat krajský úřad. Rozhodnutí bude vydáváno v procesním režimu správního řádu. Povinným podkladem bude písemné vyjádření odborné organizace; tento podklad však nebude s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů závazný.

Rozhodnutí k restaurování bude vydáváno výlučně na základě předchozí žádosti vlastníka památky. Náležitosti žádosti (která bude obsahovat např. restaurátorský průzkum) bude stanovovat prováděcí právní předpis, k jehož vydání bude v zákoně založeno zmocnění Ministerstvu kultury.

Bude zakotvena povinnost restaurátora odevzdat závěrečnou restaurátorskou zprávu jednak správnímu orgánu, který vydal rozhodnutí k restaurování, jednak odborné organizaci památkové péče. Náležitosti závěrečné restaurátorské zprávy bude stanovovat rovněž prováděcí předpis, k jehož vydání bude zákonem zmocněno Ministerstvo kultury.

Ochrana kulturních památek, národních kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón za krizových situací a za ozbrojeného konfliktu

Ochrana kulturních památek, národních kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón za mimořádných situací, které bezprostředně kulturní statek ohrožují, bude řešena založením povinnosti vlastníkovi chráněného kulturního statku, resp. kulturního statku nacházejícího se v památkové rezervaci nebo zóně, učinit neodkladně všechna potřebná opatření k zabezpečení kulturního statku proti předpokládaným účinkům mimořádné situace (např. přemístění kulturní památky při povodni či požáru, zajištění kulturní památky při občanských nepokojích nebo při vichřici apod.). Provedená opatření budou muset být neodkladně nahlášena příslušnému orgánu státní památkové péče (pro kulturní památku a památkovou zónu obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, pro národní kulturní

památku a památkovou rezervaci krajskému úřadu), který bude moci v případě nutnosti využít institut nápravných opatření (k němu dále) - vydat rozhodnutí, kterým uloží vlastníkovu statku provést zabezpečovací opatření jinak, jestliže vlastníkem učiněná opatření budou nedostatečná, nevhodná nebo budou překračovat rámec krizové situace. Předpokládá se součinnost se složkami Hasičského záchranného systému dle zákona č. 239/2000 Sb. a s dalšími dotčenými orgány dle zákona č. 240/2000 Sb., zejména pak vypracování analýz rizik, vypracování havarijních plánů apod.

Ochrana kulturních památek, národních kulturních památek, památkových rezervací a památkových zón za ozbrojeného konfliktu bude zahrnovat přípravná opatření přijatá v době míru k zabezpečení kulturních statků proti předvídatelným účinkům ozbrojeného konfliktu, zahrnující přípravu inventářů, plánování nouzových opatření na ochranu proti požáru či zhroucení budovy, přípravu přemístění movitých kulturních statků a zajištění odpovídající ochrany takových statků přímo na místě a určení příslušných orgánů odpovědných za zabezpečení kulturních statků (čl. 5 Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu). Za zabezpečení kulturních statků před předvídatelnými vlivy válečného konfliktu bude zodpovědný krajský úřad. Předpokládá se označení kulturních statků dle Druhého protokolu k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Vlastník kulturního statku bude povinen strpět činnosti prováděné krajským úřadem – pořízení inventáře, osazení označení podle Druhého protokolu k Haagské úmluvě apod.

Ochranná a nápravná opatření

Opatření pro případ činnosti nebo nečinnosti poškozující kulturní památku nebo národní kulturní památku, za níž odpovídá jakýkoli subjekt

Bude zavedena – se základem v čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod – obecná povinnost nepoškozovat kulturní památky a národní kulturní památky. Tato povinnost bude tížit všechny subjekty práva. Tuto povinnost je možné porušit jednak aktivní činností, jednak nečinností (například vlastník stavby sousedící s kulturní památkou svoji stavbu neudrzuje a ta v důsledku svého špatného stavebně technického stavu poškozuje sousední kulturní památku).

V reakci na závadnou činnost nebo nečinnost bude orgán státní památkové péče oprávněn v procesním režimu správního řádu vydat rozhodnutí, kterým bude moci subjektu, který svoji činností či nečinností poškozuje památku, tuto činnost zakázat nebo ji omezit formou stanovení podmínek; v případě nečinnosti subjektu bude správní orgán moci naopak nařídit činnost směřující k odstranění škodlivých důsledků nečinnosti (například provést udržovací práce na stavbě poškozující sousední kulturní památku). Náklady na splnění uložené povinnosti ponese ten, komu ji správní orgán rozhodnutím uložil.

Půjde-li o poškozování kulturní památky, bude rozhodovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, v případě poškozování národní kulturní památky bude rozhodovat krajský úřad. S ohledem na situaci, v níž budou tato rozhodnutí vydávána, bude zákonem vyloučen odkladný účinek odvolání proti rozhodnutí. Rozhodnutí bude vydáváno z moci úřední.

Opatření pro případ činnosti nebo nečinnosti poškozující kulturní památku nebo národní kulturní památku, za níž odpovídá vlastník památky

Vlastníkovi kulturní památky i národní kulturní památky bude stanovena povinnost nepoškozovat a nezničit památku, udržovat ji v dobrém stavu a také ji uvést do dobrého stavu, pokud památka v dobrém stavu není. Tyto povinnosti ponese vlastník na své náklady.

Povinnost nepoškozovat a nezničit památku a udržovat ji v dobrém stavu bude mít také subjekt oprávněný památku užívat nebo s ní nakládat (jde například o nájemce, vypůjčitele, komisionáře apod.).

Jestliže vlastník či subjekt oprávněný památku užívat nebo s ní nakládat poruší své uvedené povinnosti, uplatní se rozhodovací pravomoc správního orgánu. Porušení těchto povinností se může stát jak činností, tak i nečinností. Správní orgán bude moci rozhodnutím vydaným z moci úřední zakázat činnost poškozující památku nebo tuto činnost omezit formou stanovení podmínek; v případě nečinnosti bude správní orgán moci naopak nařídít činnost směřující k odstranění škodlivých důsledků nečinnosti. Náklady ponese ten, komu je rozhodnutím ukládána povinnost.

U kulturních památek bude rozhodovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, u národních kulturních památek bude rozhodovat krajský úřad. Zákonem bude vyloučen odkladný účinek odvolání proti rozhodnutí.

Opatření pro případ činnosti nebo nečinnosti poškozující hodnoty památkové rezervace nebo památkové zóny, za níž odpovídá vlastník nemovitosti

Jestliže vlastník nemovitosti v památkové rezervaci nebo v památkové zóně bude poškozovat nemovitost a tím narušovat hodnoty daného památkového území, bude se moci uplatnit rozhodovací pravomoc obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Narušení hodnot památkového území se může stát jak činností, tak nečinností. Obecní úřad obce s rozšířenou působností bude moci rozhodnutím vydávaným z moci úřední v procesním režimu správního řádu zakázat činnost narušující hodnoty památkového území nebo tuto činnost omezit formou stanovení podmínek; v případě nečinnosti bude moci nařídít činnost směřující k odstranění škodlivých důsledků nečinnosti.

Nečinností, na níž bude správní orgán reagovat, bude především neprovádění údržby nemovitosti. Činností již bude moci správní orgán omezit či zakázat, bude zejména provádění zásahu vyžadujícího posouzení orgánem státní památkové péče bez jeho rozhodnutí či závazného stanoviska nebo v rozporu s ním. Dále se může jednat o činnost zasahující do archeologických situací, která však nebude předmětem předchozího posuzování jako zásahu v památkovém území – například práce zemědělské, lesnické.

Rozhodnutím obecního úřadu obce s rozšířenou působností bude možné uložit povinnosti nejen vlastníkovu nemovitosti, ale též subjektu, který je oprávněn nemovitost užívat nebo s ní nakládat (například nájemce, uživatelé podle zvláštních zákonů). Náklady na splnění povinnosti ponese ten, komu bude uložena.

Obecně k nápravným opatřením:

Současný princip, kdy výkon nápravného opatření není prováděn postupem podle správního řádu, nýbrž je předepsán zvláštní postup spočívající v provedení nezbytných prací a následném vymáhání po vlastníkovu, bude opuštěn, neboť je finančně náročný a těžkopádný. Exekuce nápravných opatření, která ukládají nepeněžitá plnění, bude plně podřízena režimu správního řádu – bude tedy možné je vynucovat například provedením náhradního výkonu i ukládáním donucovacích pokut.

Propadnutí věci – kulturní památky nebo národní kulturní památky

Jestliže vlastník kulturní památky či národní kulturní památky neplní své povinnosti, je podle současné právní úpravy možné jeho památku, jde-li o nemovitost, vyvlastnit. Institut vyvlastnění je tu však poněkud nelogický: tento institut není svou povahou sankční, nýbrž se uplatní tam, kde soukromý zájem na vlastnictví musí ustoupit veřejnému zájmu, a to bez ohledu na to, zda vlastník vyvlastňované věci plní své zákonné povinnosti nebo nikoli.

Jako důsledek neplnění povinností vlastníka nemovité památky bude proto zavedena zvláštní správní sankce – propadnutí věci, kterou bude možné uložit vlastníkovu památku porušujícímu nejzávažnějším způsobem své základní povinnosti spojené s vlastnictvím památky (zejména povinnost nepoškozovat a nezničit památku a udržovat ji v dobrém stavu). Tuto sankci bude možné uložit fyzické i právnické osobě a jejím předmětem bude movitá i nemovitá památka. Tuto sankci znají i jiné právní předpisy upravující správní trestání (např. zákon č. 440/2003 Sb. nebo zákon č. 676/2004 Sb.).

Vyvlastnění

Institut vyvlastnění bude možné uplatnit v případech, kdy bude kulturní památka nebo národní kulturní památka ohrožena sousední nemovitostí, resp. jejím špatným stavebně technickým stavem. Vyvlastnění bude podřízeno režimu zákona č. 184/2006 Sb. Vyvlastnitelem bude vlastník památky, která je závadným stavem sousední nemovitosti poškozována.

Nucený výkup movité kulturní památky a movité národní kulturní památky

Předmětem vyvlastnění podle zákona č. 184/2006 Sb. může být pouze právo k nemovitosti (právo vlastnické a právo odpovídající věcnému břemeni), nikoli právo k věci movité. Pro movité kulturní památky a národní kulturní památky bude zaveden nový institut – nucený výkup. Uplatní se z iniciativy státu (Ministerstva kultury), na straně vlastníka památky bude založen smluvní přímus. Účelem nuceného výkupu je získat do vlastnictví státu nejvýznamnější památky (například nejhodnotnější archeologické nálezy prohlášené za kulturní památku či národní kulturní památku), a to nezávisle na tom, zda je vlastník zamýšlí úplatně zcizit. Bude se moci uplatnit i v případech, kdy se vlastník památky o svoji památku nestará z objektivních důvodů – není toho odborně schopen. Stát bude nabývat památku za cenu podle zvláštních předpisů (pravidelně se uplatní znalecký posudek), jak to vyplývá z právních předpisů o majetku státu.

Oznámení ohrožení nebo poškození kulturní památky nebo národní kulturní památky

Bude zavedena povinnost vlastníka památky prokazatelně oznámit každé ohrožení či poškození památky. Účelem je, aby se orgánu státní památkové péče dostalo poznatku, že je památka ohrožena či poškozena, a aby mohl na tento poznatek reagovat (např. uložit nápravné opatření). Oznámení bude směřovat v případě kulturní památky vůči obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v případě národní kulturní památky vůči krajskému úřadu.

Památková ochranná pásma

Bude zachován institut ochranných pásem. Jejich účelem je ochrana nemovité kulturní památky, nemovité národní kulturní památky, památkové rezervace nebo památkové zóny. Ochranné pásmo bude vymezovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, a to opatřením obecné povahy podle správního řádu. Bude výslovně zakotvena možnost změny ochranného pásma; změna se bude moci týkat jak územního rozsahu ochranného pásma, tak i podmínek stanovených pro činnosti v ochranném pásmu. Dále bude zavedena i možnost zrušení ochranného pásma.

Bude zavedena legislativní zkratka „zásah v ochranném pásmu“, která bude zahrnovat zejména tyto zásahy na nemovitostech v ochranném pásmu: stavbu na pozemku či stavbě; změnu stavby; odstranění stavby; udržovací práce; terénní úpravy; umístění a odstranění zařízení na nemovitosti; řemeslnou opravu. Tyto zásahy budou vyžadovat předchozí posouzení orgánem státní památkové péče – obecním úřadem obce s rozšířenou působností, který bude vydávat na základě žádosti rozhodnutí anebo závazné stanovisko podle § 149

správního řádu. Shodně jako u zásahů na památkách a v památkových rezervacích a zónách bude tedy opuštěn dvojitý význam pojmu „závazné stanovisko“.

Dělicím kritériem bude to, zda podle zvláštního zákona rozhoduje o zásahu některý správní orgán či přesněji zda některý správní orgán má založenu pravomoc rozhodovat o zásahu. Pokud ano, vydá orgán státní památkové péče k zásahu závazné stanovisko (podle § 149 správního řádu). Pokud nikoli, vydá orgán státní památkové péče k zásahu správní rozhodnutí (podle § 67 a násl. správního řádu). Princip uplatňovaný ve vztahu k rozhodování stavebních úřadů tedy bude rozšířen na všechny správní orgány vybavené rozhodovací pravomocí, jde například o orgány ochrany přírody.

Žádost bude oprávněn podat vlastník nemovitosti, na níž má být zásah realizován, a rovněž subjekt, který může žádat o vydání rozhodnutí ten správní orgán, pro jehož rozhodnutí bude podkladem závazné stanovisko orgánu státní památkové péče – například stavebník ve smyslu zákona č. 183/2006 Sb.

Přímo zákonem budou z posuzování vyloučeny práce, jejichž provedením se nikterak nezasáhne do vnějšího vzhledu nemovitosti. V opatření obecné povahy, jímž se ochranné pásmo vymezuje, bude správní orgán oprávněn stanovit, jaké práce a na jakých nemovitostech nepodléhají posuzování orgánu památkové péče. Cílem je posuzovat jen takové zásahy, které mohou zasáhnout do hodnot toho statku, který je chráněn ochranným pásmem, a vyloučit posuzování jiných zásahů, čímž dojde ke snížení zátěže jak adresátů veřejné správy, tak i správních orgánů.

Kompenzace veřejného zájmu ***NEJSOU PROZATÍM ŘEŠENY***

Orgánní struktura

Bude zachováno rozdělení na výkonnou složku (ve struktuře státní správy) a odbornou složku (státní příspěvková organizace zřízená Ministerstvem kultury – Národní památkový ústav).

Výkonná složka bude třístupňová: obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady a Ministerstvo kultury. Na území hlavního města Prahy bude výkonná složka dvojestupňová: Magistrát hlavního města Prahy a Ministerstvo kultury; pro území národní kulturní památky Pražský hrad bude zákonem zakotvena působnost Kanceláře prezidenta republiky.

Na plnění úkolů památkové péče se budou podílet v rozsahu současné právní úpravy i celní úřady.

Působnosti stanovené obecním úřadům obcí s rozšířenou působností a krajským úřadům budou výkonem přenesené působnosti.

Obdobně jako to činí zákon č. 130/2002 Sb., zavede zákon odborné poradní orgány Ministerstva kultury pro oblast restaurování a pro oblast archeologie. V zájmu zajištění náležité odborné úrovně výkonu správy v těchto oblastech budou tyto orgány poskytovat Ministerstvu kultury jakožto správnímu orgánu odborné podklady zejména pro udělování a odnímání povolení k restaurování a povolení k provádění archeologických výzkumů.

Památková inspekce bude koncipována jako celostátní dozorový orgán. Její činnost bude směřovat nikoli dovnitř struktury státní správy, nýbrž především navenek – k vlastníkům kulturních památek, k restaurátorům a organizacím oprávněným k archeologickým výzkumům. Bude vybavena pravomocí ukládat v rámci dozoru opatření a bude moci vynucovat plnění uložených opatření. Dále bude mít pravomoc iniciovat uložení sankce a odebrání povolení k restaurování a k provádění archeologických výzkumů.

Památková inspekce bude správním orgánem podřízeným Ministerstvu kultury, které bude rozhodovat o opravných prostředcích podaných proti opatřením, jež památková inspekce uložila.

Správní delikty a sankce

Zákon bude zakotvovat dva druhy správních deliktů: přestupky (jejichž pachatelem je fyzická osoba podle zákona č. 200/1990 Sb.) a správní delikty smíšené (jejichž pachatelem je fyzická osoba při výkonu podnikání nebo právnická osoba).

Sankce bude v prvním stupni ukládat ten orgán, vůči kterému je plněna zákonná povinnost, která je sankcí vybavena.

Budou zavedeny dva druhy sankcí: pokuta a propadnutí věci. Pokuta bude příjmem toho subjektu, jehož orgán ji uložil (obec s rozšířenou působností, kraj či stát, pokud uloží sankci Ministerstvo kultury). Vlastníkem propadlé věci (například kulturní památky, kterou její vlastník neudrzuje či poškozuje) se stane stát.

Dozor a dohled

Bude zaveden jednak dozor uvnitř orgánní struktury památkové péče, jednak dozor směrem navenek. Vnitřní dozor bude realizován v rámci vztahů nad- a podřízenosti: dozor nad obecními úřady obcí s rozšířenou působností budou provádět krajské úřady; dozor nad krajskými úřady bude provádět Ministerstvo kultury. Je zaváděna pouze přenesená působnost.

Vnější dozor budou provádět krajské úřady ve věcech týkajících se národních kulturních památek. V ostatních věcech budou provádět vnější dozor obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Dozor bude tedy provádět ten orgán, který je příslušný k rozhodování o chráněném statku v prvním stupni. Vnější dozor bude provádět i památková inspekce. Orgán dozoru bude moci využívat oprávnění, které zvláštní předpisy (správní řád, zákon č. 183/2006 Sb.) stanovují orgánům dozoru.

Odborná organizace státní památkové péče nebude mít pravomoc provádět dozor, avšak bude moci vykonávat odborný dohled. Nebude vybavena oprávněními, která mají orgány dozoru.